

Muutosehdotukset – vapaamuotoiset kommentit/VT Mirjam Araneva

4 a §

3 momenttiin tulisi lisätä lause siitä, ettei 11 luvussa säädettyjä rajoituksia voi käyttää perhehoidossa ja yhdenmukaisuuden vuoksi sama lisäys olisi tehtävä lain 61 §:ään.

11 §

Jos säännöksen sanamuodon muutoksen siten, että siinä mainitaan erikseen myös jälkihuolto, tarkoituksena on korostaa kunnan velvollisuutta järjestää jälkihuolto, lisäys on myönteinen asia. Lastensuojelulain 3 §:n 3 momentin nojalla jälkihuolto on jo nyt osa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, joten lisäys on tarpeeton.

Jälkihuolto sanan lisääminen säännökseen, voi johtaa väärinkäsitykseen siitä, että jälkihuolto olisi irrallinen osa muusta lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. Näin ei kuitenkaan ole. Jälkihuolto on sidoksissa lapsen tai nuoren aiempaan lastensuojelun asiakkuuteen, joka on otettava huomioon jälkihuollollista tuen tarvetta arvioitaessa ja suunniteltaessa.

Väärinkäsityksen mahdollisuutta lisää se, että esityksen mukaan kunta voi sijoittaa jälkihuollon hallinnollisesti parhaaksi katsomallaan tavalla ja järjestää esimerkiksi täysi-ikäisen jälkihuollon palvelut osana aikuissosiaalityön palveluja. Esityksen perustelussa kunnalle jätetty valinnanvapaus siitä, mihin täysi-ikäisen nuoren jälkihuolto hallinnollisesti sijoitetaan, on ristiriidassa esityksen 13 b §:n perustelussa todetun kanssa.

Jälkihuolto on jatkumo lapsen tai nuoren sijoituksen aikaiselle hoidolle, kasvatukselle sekä sijoituksen aikana saadulle erityiselle tuelle ja avulle. Jälkihuolto on kiinteä osa lapsen tai nuoren lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelua, jolloin lapsen kasvuhistorialla ja aiemmilla kokemuksilla on merkitystä jälkihuollollisen tuen tarpeen ja siihen parhaiten vastaavan tuen arvioinnissa. Myös esityksen 13 b pykälän perustelussa on todettu, että jälkihuollon työ edellyttää pitkälle erikoistunutta osaamista ja että yhdennetty työ aina 25-vuotiaan nuoren aikuisen jälkihuollon sosiaalityöhön saakka korostaa lastensuojelun sosiaalityöntekijän työn osaamisvaatimuksia. Myös esitysluonnoksen 51 §:n perustelussa mainittu ”Sijaishuollon aikaisten tukitoimien onnistumisella on vaikutus lapsen ja nuoren itsenäistymiseen ja aikuisuuteen.” osoittaa jälkihuollon kiinteän yhteyden lapsen tai nuoren aiempaan lastensuojelun asiakkuuteen ja sijaishuoltoon.

Nuoren kohdalla jälkihuollon tarkoituksena on esityksen 76 §:n nojalla tukea muun muassa nuoren itsenäistymistä. Tämän tehtävän onnistuminen edellyttää nuoren kasvuhistorian tuntemista ja sieltä kumpuavien haasteiden tunnistamista, joka taas edellyttää lastensuojelullista näkemystä ja kokemusta tuen tarvetta arvioivalta sosiaalihuollon työntekijältä. Esityksen 75 §:ssä taas edellytetään jälkihuollon suunnittelun aloittamista samanaikaisesti sijaishuollon päättymistä koskevan asian valmistelun yhteydessä tai viimeistään vuotta ennen arvioitua sijaishuollon päättymistä. Samoin on säädetty esityksen 51 §:n 3 momentissa. Tehtävä kuuluu lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Jälkihuoltoon oikeutettu nuori tarvitsee rinnalla kulkijaa, pysyvää ja luotettavaa aikuista, joka ohjaa ja neuvoo häntä arjessa. Pelkkä mekaaninen tuen tai palvelun myöntäminen ei riitä. Jälkihuolto on paljon enemmän kuin sosiaalisen tuen tarpeessa olevan täysi-ikäisen henkilön tukemista sosiaalipalvelulla. Jälkihuollon alkuperäisenä tarkoituksena on päinvastoin ollut varmistaa riittävän pitkäjänteisesti, ettei nuori ajaudu yhteiskunnan muun tukikoneiston varaan liian varhain lopetetun lapsi- ja perhekohtaisen tuen vuoksi.

Jos jälkihuolto irrotetaan hallituksen esitysluonnoksessa annetun liikkumavaran mukaisesti hallinnollisesti lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta, riskinä on jälkihuollon tasapäistyminen muun aikuisille suunnatun sosiaalihuollon kanssa. Lastensuojelulain nojalla järjestettävää palvelua koskevien ratkaisujen perusteena ei voi olla organisaatiosta tai resursseista riippuvat syyt.

13 b §

Sinänsä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän asiakasmäärän rajaaminen on myönteinen asia ottaen huomioon työn vaatavuus, kuormittavuus ja siihen liittyvä vastuu. Sisältääkö asiakasmäärän rajaus kuitenkin riskin siitä, että yksittäiset lapsen eivät pääse lastensuojelun asiakkaaksi, koska lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärät ovat jo täynnä? Käytännössä tätä tapahtuu jo nyt, mikä sinänsä on tällä hetkellä ymmärrettävää ylisuurten asiakasmäärien kohdalla.

15 §

Terveys- ja huollon viranomaisten velvoitteiden korostaminen entisestään on erittäin myönteinen asia. Säännöksen perustelussa ja myös säännöksen sanamuodossa (15.2 §) paino on kuitenkin jo sijaishuollon tarpeessa tai sijaishuollossa olevissa lapsissa, vaikka lapsen sekä vanhemman terveydentilaan liittyvät tiedot ja tutkimus ovat erityisen tärkeitä myös avohuollon asiakkuuden aikana, jotta lapselle ja perheelle voidaan järjestää kokonaisvaltainen tuki ja apu. Riittävän varhaisessa vaiheessa toteutettu järjestetty terveydenhuollon palvelut ja tuki turvaa lapsen oikeuden olla vanhempansa kasvatettavana, jos se muutoin on lapsen edun mukaista.

Säännöksen 3 momentissa veloitetaan kunnan terveydenhuollon yksiköitä tai sairaanhoitopiiriä osallistumaan lapsen sijaishuoltoon, kun kyse vaativasta sijaishuollosta. Onko säännös riittävä takaamaan terveydenhuollon ammattilaisten tuen sisäänrakennettua monialaista yhteistyötä vaativan sijaishuollon toteuttamisessa, kun otetaan huomioon, että laissa on jo kyseistä ammattiryhmää vahvasti velvoittavaa sääntelyä (LSL 15 § ja terveydenhuoltolain 69 §), johon viitataan myös säännöksen sanamuodossa? Tulisiko vaativan sijaishuollon monialaisuus paremmin turvatuksi, jos säädettäisiin erillinen laki, joka säätelee erityisen tuen tarpeessa olevien, päihde- ja mielenterveysongelmaisten sekä vakavasti käytöshäiriöisten lasten sijaishuolto ja sen sisältö siten, että laitoksen henkilöstö ja siellä annettava tuki ja palvelut olisivat monialaista ja kokonaisvaltaiseen tuen tarpeeseen vastaavia lain nojalla?

24 a §

Ilmoitusvelvollisuutta koskevan pykälän numeron muuttaminen siten, että se näyttäisi liittyvän lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviä säätelevään pykälään rikkoo lain systematiikan, eikä sitä siksi voida puoltaa.

28 a §

Lastensuojelun asiakkuuden päättymistä täsmentävä säännös, joka velvoittaa kirjaamaan asiakkuuden päättymisen perusteet lastensuojelun asiakirjoihin, on myönteinen asia, vaikka yleislain säännös velvoittaa kirjauksen tekemään jo nyt.

Viittaus jälkihuoltoon 18 vuotta täyttäneen nuoren kohdalla säännöksen kohdassa 2 on kuitenkin harhaanjohtava. Jälkihuolto on lastensuojelulain 3 §:n 3 momentin nojalla lapsi ja perhekohtaisen lastensuojelun palvelutehtävä, jonka aikana lapsi tai nuori (18-24-vuotias) on lastensuojelun asiakas. Selvyyden vuoksi kohtaan 1 tulee tarkentaa siten, että siinä mainitaan myös nuori. Samoin myös säännöksen 2 momenttia tulee tarkentaa siten, että siinä mainitaan myös nuori.

26 §

Säännösmuutos täsmentää hyvin sitä, että lapsen asia tulee vireille sosiaalihuollon asiana ja että lapsi on sosiaalihuollon asiakas palvelutarpeen arvioinnin aikana. Säännöksen sanamuoto osoittaa lisäksi selkeästi, että palvelutarpeen arvioinnin aikana on pääsääntöisesti selvitettävä myös lastensuojelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimenpiteiden ja jos pääsäännöstä poiketaan, pitää se perustella.

Muutos on tärkeä siksi, että se tehostaa lapsen oikeutta saada tuen tarpeensa arvioiduksi kokonaisvaltaisesti siten, että myös mahdollinen lastensuojelulain mukaisten palvelujen tarve huomioidaan. THL:n tilastoraportista (28/2020) ilmenee, että vuonna 2019 tehtiin yhteensä 156 200 lastensuojeluilmoitusta. Yhtä lasta kohti tehtiin keskimäärin 1,8 lastensuojeluilmoitusta. Kunnissa tehtiin kuitenkin ainoastaan 40 821 palvelutarpeen arviointia, joiden yhteydessä selvitettiin lastensuojelun tarve.

Lastensuojelun asiakkuuden kynnys on noussut sosiaalihuoltolain voimaantumisen jälkeen, mikä johtuu osin siitä, ettei lastensuojelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimenpiteiden tarvetta edes arvioida, vaikka lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus tai lastensuojelulain mukainen yhteydenotto laissa säädetyn velvoitteen nojalla. Jos lapsen lastensuojelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarvetta ei edes arvioida, lapsen lastensuojeluasiakkuus ei voi edes alkaa. Säännöksen muutos turvaa lapsen oikeuden riittäviin ja oikea-aikaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja se korostaa riittävän laaja-alaisen ja lapsen kokonaisvaltaisen tuen tarpeen huomioivaa sosiaalihuollon palvelutarpeen ensisijaisuutta aiemmasta poiketen.

29 §

Säännöksen perustelut luonnoksessa viittaavat pääosin sijaishuollossa olevan lapsen tapaamiseen, josta säädetään lastensuojelulain 53 §:n 2 momentissa.

Hallituksen esityksessä 252/2006 on siivulla 146-147 todettu, että ”pykälän 1 momentissa täsmennettäisiin sosiaalityöntekijän velvollisuutta tavata lapsi riittävän usein eri lastensuojelutoimenpiteiden yhteydessä. Säännöksen tarkoituksena on edistää lastensuojelussa lapsikeskeistä työskentelytapaa, jossa vanhempien ja huoltajien kanssa työskentelyn ohella huomiota kiinnitetään nimenomaan lapsen näkökulmaan ja suoraan lapsen kanssa työskentelyyn. Lapsella tulee olla oikeus tietää, miksi hänen tilannettaan selvitetään tai hänelle ja vanhemmille, huoltajille tai muille hänen hoidostaan ja kasvatuksestaan vastaaville henkilöille järjestetään palveluja ja tukitoimia. Lasten kokemusten kuunteleminen on tärkeä osa ammatillista lastensuojelutyötä.” Lisäksi säännöksen perustelussa todetaan: ”Jos lasta ei kuitenkaan jostain, esimerkiksi huoltajasta johtuvasta syystä olisi tavattu, se ei muodostaisi estettä työskentelyn jatkamiselle tai mahdolliselle hallintotuomioistuinprosessille. Ehdotetun 53 §:n 2 momenttiin sisältyisi sijaishuollossa olevan lapsen tapaamista koskeva erityissäännös, jonka tarkoituksena olisi turvata erityisesti lapsen asemaa sijaishuollossa.” Edellä mainitut kohdat osoittavat, ettei säännöstä ole tarkoitettu sovellettavaksi sijaishuollossa olevan lapsen kohdalla.

28 a §

Asiakkuuden päättymistä koskevan merkinnän tekemisestä asiakirjoihin säädetään jo sosiaalihuoltolain 34.2 §:ssä. Vastaavan säännöksen sisällyttäminen lastensuojelulakiin yhdenmukaistaneeksi käytäntöjä, joten ehdotettu säännös on sinänsä myönteinen asia. Kuitenkin 2 kohdan viittaus jälkihuolto-oikeuteen saattaa olla harhaanjohtava ja se tulee poistaa. Jälkihuoltoon oikeutettu nuori on lastensuojelun asiakas huolimatta siitä, että hän on täysi-ikäinen. Jälkihuollon järjestäminen on lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun palvelutehtävä lastensuojelulain 3.3 §:n nojalla.

30 §

Säännöksen 6 momentin ensimmäiseen pykälään on lisättävä sana nuori.

32 §

Säännöksen 3 momentin muutoksen tarkoituksena on varmistaa, että lasta yksityiskohdissaan hoitavat henkilöt/perheet olisivat yhdenvertaisessa asemassa perhehoitajien kanssa. Tehtävät eivät ole yhteismitalliset!

Perhehoitajuuteen kuuluu valmennus, valvonta, kontrolli, viranomaiseen verrattavissa oleva rikos- ja vahingonkorvausvastuu, velvollisuus yhteistyöhön lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja lapsen vanhempien kanssa sekä velvoite tukea ja edistää lapsen ja vanhemman välistä yhteydenpitoa, perhehoitaja hoitaa ja kasvattaa lasta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijöiden ohjeiden mukaisesti ottaen huomioon sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, perhehoitajalla ei ole oikeutta päättää lapsen asioista, kuten esim. terveydenhuollosta tai opetuksesta. Asiakasmaksulain mukaiset korvaukset ja etuudet menevät kunnalle hoidon korvaukseksi ja niistä pidätetään 40 % itsenäistymisvaroja lapsen.

Oheishuoltaja tai vanhemman sijaan määrätty huoltaja voi päättää lapsen asioista samalla tavoin kuin lapsen huoltaja-vanhempi. Lapsen taloudelliset etuudet maksetaan suoraan oheishuoltajalle tai vanhemman sijaan määrätylle huoltajalle, joten taloudelliset etuudet voivat tosiasiallisesti olla suuremmat kuin perhehoitajalle maksettavat.

Ehdotus mitätöi sekä perhehoitoa sijaishuollon järjestämisen tapana että perhehoitajan tehtävää samoin kuin myös valmennuksen ja valvonnan merkitystä lapsen edun mukaisen huolenpidon turvaamisessa.

37 b §

Tehostetun avohuollon tukitoimenpiteen sisältö jää epäselväksi. Mitä sillä tarkoitetaan ja miten se eroaa lastensuojelulain 36 §:ssä säädetystä avohuollon tukitoimenpiteistä? Tarkoittaako sanamuodon kuntouttava tuki sitä, etteivät muut avohuollon tukitoimenpiteet ole kuntouttavia? Onko säännöksen mukainen tehostettu avohuollon tuki määrällisesti ja sisällöllisesti jotain muuta kuin muut avohuollon tukitoimenpiteet? Lastensuojelulain 36 §:n 4 kohdassa säädetään tehostetusta ja monialaisesta perhetyöstä. Onko lastensuojelulain 37 § b § siis jotain vielä enemmän?

Säännöksen sisältöä ja tehostetun avohuollon tukitoimenpiteen luonnetta täytyy selkeyttää. Olisiko perustelussa esitetty esimerkki tehostetusta avohuollon tukitoimesta nostettava säännöstasolle siten, että tehostetulla avohuollon tukitoimella tarkoitetaan nimenomaisesti laitospaikoista tai kotiin viety monialaisesti toteutettu perhekuntoutusta sekä muita kotiin vietyjä ja monialaisesti toteutettuja lapsen ja perheen kokonaisvaltaista tuen tarvetta vastaavia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja? Tällaisena säännös jää liian avoimeksi ja herättää lähinnä kysymyksiä.

Säännöksen sanamuodon mukaan tehostetulla avohuollon tukitoimenpiteellä on tarkoitus ehkäistä tarvetta kodin ulkopuoliselle sijoitukselle. Sanamuoto rajaa tehostetun avohuollon tukitoimenpiteen järjestämistä viimesijaisena avohuollon keinona ennen sijaishuoltoa. Tehostettu avohuollon tukitoimenpidettä ei tule sitoa tiettyyn ajankohtaan lapsen lastensuojelun asiakkuuden aikajanalla vaan sen käyttöalaa on laajennettava. Lapselle ja perheelle jo asiakkuuden alkuvaiheessa järjestetty riittävän tehokas ja monialainen tuki ehkäisee ongelmien kärjistymistä ja pitkittymistä sekä tukee lapsen oikeutta olla vanhempansa hoidettavana ja kasvatettavana.

Säännöksen perustelussa mainitaan, että tehostettu avohuollon tukitoimenpide on vaihtoehto kiireellisen sijoituksen valmistelulle. Ohje on harhaanjohtava, koska kiireellistä sijoitusta ei sen kiireellisyyden vuoksi valmistella vaan päätös tehdään olemassa olevan tiedon perusteella, jos huostaanoton syystä johtuva välitön vaara lapselle edellytys täyttyy.

49 a § Vaativa sijaishuolto

Lastensuojelulain 49 a § kuvaa enemmän vaativan laitoshoidon sisältöä ja järjestämisen tapaa/tapoja ja siksi se on loogisinta siirtää lastensuojelulain 10 luvun laitoshuoltoa (esityksessä laitoshoittoa) koskevan alaotsikon alle otsikolla *vaativa laitoshaito*. Säännöksen siirtäminen laitoshoittoa koskevaan osioon on loogista myös siksi, että vaativan sijaishuollon määritelmän mukaista hoitoa huolenpitoa ja kasvatusta ei voida järjestää perhehoitona. Lastensuojelulain 30 §:än on lisättävä momentti, joka koskee lapselle järjestettävää asiakassuunnitelmaan perustuvaa vaativaa laitoshuoltoa, sen yksilöllistä sisältöä ja tavoitteita sekä tavoitteiden toteutumisen tarkistamista.

Lastensuojelulain 49 §:n sijaishuollon määritelmää on täsmennettävä ja laajennettava vaativan laitoshoidon osalta siten, että kyseisissä yksiköissä järjestetty sijaishuolto on paitsi lapsen hoidon, kasvatuksen ja kasvuolojen järjestämistä siten kuin lapsenhuoltolain 1 §:ssä on säädetty myös vaativan laitoshoidon aikana järjestettävää kuntouttavaa työskentelyä ja intensiivistä ammatillisesti koulutetun aikuisen läsnäoloa, joka vastaa lapsen erityiseen tai monialaiseen tuen tarpeeseen.

Sijaishuollon määritelmää tulee laajentaa siksi, että lastensuojelulain 2.1 §:n nojalla vanhempi on ensisijaisessa vastuussa lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamisesta lapsenhuoltolain 1 §:ssä säädettyin tavoin. Kiireellisesti sijoitetun tai huostaanotetun lapsen sijaishuolto on lastensuojelulain 49 §:n mukaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä lapsesta ensisijaisesti vastuussa olevan henkilön, yleensä vanhempi, kodin ulkopuolella tilanteessa, jossa vanhempi ei ole kyennyt turvaamaan lapselle lapsenhuoltolain 1 §:n mukaista hoitoa ja kasvatusta. Kun lapsi sijoitetaan kiireellisesti tai otetaan huostaan, lastensuojeluviranomaisesta tulee lapsen julkinen huoltaja, joka vastaa siitä, että lapsen kehitys ja hyvinvointi turvataan lapsenhuoltolain 1 §:ssä tarkoitettuihin tavoin sijaishuollon aikana.

Sijaishuoltona järjestettävän lapsen hoidon ja kasvatuksen tarkoituksena ei itsessään ole nykylainsäädännön nojalla vastata kaikkiin lapsen erityisen tuen tarpeisiin ja sosiaali- ja terveydenhuollon tuen tarpeisiin, mikä ilmenee esimerkiksi siitä, että laitoshoitona järjestetyssä sijaishuollossa on lastensuojelulain 58 §:n nojalla noudatettava lapsen hoidossa, kasvatuksessa ja kasvuolojen järjestämisessä sitä, mitä lapsenhuoltolain 1 §:ssä on säädetty. Lapsen muuhun sosiaali- ja terveydenhuollon tuen tarpeeseen vastataan nykylainsäädännön nojalla sijaishuollon aikana järjestetyllä erityisellä tuella ja avulla, josta sovitaan asiakassuunnitelmassa (LSL 30.4 §). Vaativa sijaishuolto (laitoshaito) on paljon enemmän kuin lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä lapsen huoltolain 1 §:ssä säädettyin tavoin sijaishuoltona ja siksi sijaishuollon määritelmää tulee laajentaa vastaavasti, eli niin, että säännöksessä mainitaan sijaishuoltoon kuuluvan vaativan laitoshoidon aikana lisäksi lapselle järjestettävä kuntouttava työskentely ja intensiivinen ammatillisesti koulutetun aikuisen läsnäolo, joka vastaa lapsen erityiseen tai monialaiseen tuen tarpeeseen.

Esityksen perustelussa viitataan esim. neuropsykiatriseen ongelmaan tai kehitysvammaisuuteen liittyvään tuen tarpeeseen. On selvää, että kehitysvammaisilla lapsilla on yhtäläinen oikeus lastensuojelulain antamaan suojaan tilanteessa, jossa lapsen kasvuolosuhteet ja huolenpidon puutteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä ja terveyttä esimerkiksi vanhemman päihdeongelman vuoksi. Lainvalmistelussa tulisi kuitenkin edistää sosiaalihuoltolain esitöissä korostettua tavoitetta siitä, että lapsen vamma tai sairaus ei enää olisi syy lastensuojelun asiakkuudelle ja että vammaishuolto ottaisi riittävän varhaisessa vaiheessa vastuun lapsesta, jonka vamma tai sairaus aiheuttaa tavanomaista suurempaa tuen tarvetta ja siten vaikeuttaa tuen hakemista ja saamista. Tavoitetta on korostettava myös siinä vaiheessa, kun lapsen hoito ja

huolenpito joudutaan järjestämään lapsesta ensisijaisesti vastuussa olevan henkilön kodin ulkopuolella, jotta lapsi saa vammaansa tai sairauteensa nähden oikeanlaatuista ja riittävää tukea perhe- tai laitoshoidossa.

Vammaispalvelulainsäädäntöä olisikin kehitettävä siten, ettei vammaisia tai sairaita lapsia jouduttaisi ottamaan huostaan ja sijoittamaan sijaishuoltoon siksi, että heillä on vamma tai sairaus, eivätkä lapsesta ensisijaisesti vastuussa olevat tästä syystä kykene vastaamaan lapsen hoidosta ja huolenpidosta kotona. Huostaanottoa on aina voimassa toistaiseksi ja sen kestäessä järjestetyn erityisen tuen ja avun tavoitteena on poistaa huostaanottoon johtaneet syyt. Lastensuojelulaissa asetut sijaishuollon tavoitteet ja tarkoitus eivät voi toteutua, jos nimenomaan lapsen vamma tai sairaus on syy, jonka vuoksi lapsi on sijoitettu, jolloin myöskään tavoite perheen jälleenyhdistämisestä ei voi toteutua. Vammaisella tai sairaalla lapsella on oikeus saada tarpeitaan vastaavaa, oikeanlaatuista hoitoa ja huolenpitoa myös kodin ulkopuolelle.

50 §

Säännöksen otsikon tulisi olla ”Lapsen sijaishuollon järjestämistavan ja sijaishuoltopaikan valinta”, jolloin se kuvaisi paremmin säännöksen tarkoitusta. Ensin tehdään lapsen etuun perustuva valinta sijaishuollon järjestämistavasta ja vasta sitten voidaan valita sijaishuoltopaikka säännöksessä asetetut edellytykset huomioiden.

On myönteistä, että lapsen edun arvioinnin vaatimus nyt korostuu säännöksen sanamuodossa tarkoituksenmukaisella tavalla. Nyt voimassa olevan lain sanamuoto ”*Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla*” osoittaa kuitenkin, että lapsen etu on määräävin peruste laitoshuollon ja perhehoidon valinnassa. Perhehoito on ensisijainen sijaishuollon järjestämisen tapa suhteessa laitoshuoltoon näin ollen vain, jos lapsen edun vertaileva arviointi osoittaa perhehoidon tosiasiallisesti olevan lapsen kannalta parempi ratkaisu. Lastensuojelulain 50 §:n muutokseen liittyvässä hallituksen esityksessä (HE 331/2010) annettu poliittinen ohjaus perhehoidon ensisijaisuudesta on mennyt lain sanamuodon ohi ja käytännössä johtanut siihen, että lapsi sijoitetaan lähes automaationa ensin perheeseen. Valitettavan usein käytännön tilanteet ovat johtaneet siihen, ettei perhe tosiasiallisesti pysty vastaamaan sijoitetun lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta. Perhehoidon ensisijaisuuden korostaminen on johtanut lapsen kannalta haitallisiin sijaishuoltopaikan muutoksiin, joskus jopa niin, että lapsi sijoitetaan toiseen perheeseen ennen paremmin lapsen tarpeita vastaavaan laitoshuoltoon siirtymistä. Syy lienee taloudellinen.

Sen vuoksi perhehoidon ensisijaisuutta ei tule hallituksen esitysluonnoksessa esitetyin tavoin korostaa ilman yhteyttä lapsen etuun. Lapsen edun mukainen sijaishuollon järjestämisen tapa on osoitettava aina vertailemalla käytettävissä olevia vaihtoehtoja – perhehoitoa ja laitoshuoltoa – lastensuojelulain 4.2 §:n elementtien avulla, ottaen huomioon lapsen ikä, kehitys ja kokonaistilanne sekä lapsen ja vanhempien toiveet ja mielipiteet.

Esitysluonnoksessa korostetaan sijaishuoltopaikan valinnan perustumista lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kokonaisvaltaiseen arvioon. Tämä on luonnollisesti myös lastensuojelulain lähtökohta. Käytännössä kuitenkin monissa tilanteissa lapsen sijaishuoltopaikan valitsevat asiakasohjausryhmät tai vastaavat taikka perhehoidon palvelun järjestämisestä vastaavan yksikön sosiaalityöntekijä. Lastensuojelulain 50 §:ssä tulisi tästä syystä erikseen mainita, että sijaishuoltopaikan valinta ja lapsen edun mukaisuuden arviointi kuuluu lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Säännöksen 4 kohta sulkee perhehoidon sijaishuollon järjestämistapana melko pitkälle pois huolimatta, että esitysluonnoksessa kehoitetaan ottamaan huomioon perhehoidon ensisijaisuus (edellyttäen, että perhehoito on lapsen edun mukaista). Säännöstä on täsmennettävä näiltä osin. Etenkään toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa perhehoitajat täyttävät vain hyvin harvoin 4 kohdan vaatimukset.

52 §

Perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen korostaminen yhtenä kasvatuskumppanuuden ja jaetun vanhemmuuden elementtinä on myönteinen seikka.

Johdonmukaisuuden vuoksi myös lastensuojelulain 54 §:n 2 momentin säännökseen olisi lisättävä myös sijaishuoltoapaikan edustajalle velvollisuus edistää ja tukea perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen toteutumista lapsen edun edellyttämällä tavalla. Perhehoidossa perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen huomioon ottaminen, tukeminen ja edistäminen ilmenisi lähinnä perhekodin myönteisenä ja kannustavana ilmapiirinä suhteessa lapsen vanhempiin, sukuun ja juuriin sekä hyväksyvänä suhtautumisena siihen mahdollisuuteen, että lapsi saattaa vastaisuudessa palata perheensä pariin, jos huostassapidon tarve poistuu ja kotiutuminen on lapsen edun mukaista.